

Je houdt niet van jezelf dus vergeet de operatie

Dat maakt BNN's 'Say no to the knife' ons wijs

“Houd je eigenlijk wel van jezelf?” vraagt de psychotherapeute. Paola's bovenlip begint te trillen. Nee, het lukt haar niet, ze krijgt het niet over haar lippen. Het is voor de therapeute nu wel duidelijk waarom Paola een liposuctie wilde: ze houdt niet van zichzelf.

Paola was vorige week zondag de kandidate in de eerste aflevering van *Say no to the knife*, het van de BCC afgekeken programma van BNN waarin Sophie Hilbrand, stylist Pieter van Loon en psychotherapeute Chiara Bijl proberen mensen die een cosmetische ingreep overwegen tot andere gedachten te brengen. Daartoe moeten de kandidaten in een cosmetische kliniek de bloederige realiteit van een operatie bijwonen, en worden ze via een psychologische diagnose geconfronteerd met de 'diepere' oorzaken achter hun motief geluk bij de chirurg te zoeken.

Paola wil net zo'n platte buik als de meisjes uit de bladen, zegt Sophie Hilbrand in de aankondiging. Paola is dus een slachtoffer van de 'beauty culture'. Daarmee schaart het programma zich achter de feministische kritieken die de cosmetische kliniek als het eindstation van die cultuur beschouwen. De bezoeker van de kliniek is een slachtoffer van geïnternaliseerde patriarchale repressie. Vermomd als schoonheidsdwang zet deze repressie aan tot zelfhaat, en roept de pathologische bereidheid op je eindeloos onder het cosmetische mes te laten versnijden.

Toen Paola uiteindelijk toch 'nee' tegen het mes zei, jubelden Sophie Hilbrand en haar kompanen. Het was gelukt om ondanks al die repressie de ware Paola naar boven te halen. Iemand die van zichzelf houdt en daarom niet in zichzelf laat snijden.

De Franse filosoof Michel Foucault zou hebben gezegd dat het was gelukt Paola te onderwerpen. Volgens Foucault is het ware zelf of de ziel iets wat in de praktijk van de machtsuitoefening wordt geproduceerd. Zo vatte hij in de machtsverhouding tussen kerk en individu de biecht op als een kruisverhoor waarvan het doel was de verhoorde een 'vrijwillige' bekentenis over zijn eigen onwaarachtigheid af te laten leggen, en hem daarop het christelijk mensbeeld als de diepste waarheid over zichzelf te laten aanvaarden.

Say no to the knife heeft Paola ook aan een kruisverhoor onderworpen. Als doortastende inquisiteurs vuurden Sophie en haar team allerlei suggestieve vragen op haar af, opdat ze de onwaarachtigheid van haar verlangen naar liposuctie zou bekennen. Volgens therapeute Chiara Bijl lag onder dat verlangen een moeras aan onverwerkte emoties en angsten. Op die diagnose volgde een workshop om haar ware zelf te vinden, die echter meer weg had van een exercitie. “Schouders, naar achter”, zei Bijl, en zeg nu: “Ik ben een mooie vrouw. Ik ben de moeite waard.” Paola mompelde wat. “Ik geloof je niet, nog een keer”, riep Bijl.

Dit was geen therapie, dit was psychische dressuur. Als we Foucault mogen geloven, trilde Paola's bovenlip toen van schaamte over de zonde dat ze liposuctie had overwogen. Hier was de ziel geboren die zichzelf alleen nog in het onbesneden lichaam mocht herkennen. BNN noemt 'zelfvertrouwen'.

De onderzoekster Kathy Davis heeft voor haar boek *Reshaping the Female Body* (1995) vrouwen geïnterviewd die een cosmetische ingreep hebben ondergaan. Als daar één ding uit blijkt dan is het wel dat die vrouwen geen ingreep hebben ondergaan omdat ze niet van zichzelf houden. Door een gebrek aan eigenliefde te suggereren, creëert *Say no to the knife* beelden van slachtofferschap en psychopathologie rond deze vrouwen. Het programma stigmatiseert en problematiseert zo de keuze om, om wat voor reden dan ook, een ingreep te overwegen. Bovendien is het aanmatigend en denigrerend bij voorbaat een gebrek aan autonomie en psychische gezondheid te veronderstellen.

Het mag dubieus zijn om vet weg te laten zuigen als het er nauwelijks zit, zoals bij Paola. Maar als BNN je dan een gebrek aan eigenliefde aansmeert – zoals ook gebeurde bij de negentienjarige Valerie in aflevering twee – ben je het bijna aan jezelf verplicht om radicaal 'ja' tegen het mes te zeggen: dan houd je pas van jezelf. Valerie heeft dat beter begrepen dan Paola.

Marcel Zuiderland, 4 maart 2008.